Ik lach om niet te huilen

Lex Kroon

Ik lach om niet te huilen.

Met een inleiding van Özcan Akyol

Het boek dat hem inspireerde om zelf schrijver te worden

2021 Prometheus Amsterdam

Eerste druk september 2021
Tweede druk september 2021

Dit boek verscheen in 1984 bij De Haan/Unieboek bv, Weesp.

© 1984, 2021 Lex Kroon
Omslagontwerp Bas van Vuurde
Zetwerk Mat-Zet bv, Huizen
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4936 9

INHOUD

Inleiding door Özcan Akyol 7

I
Sint Bavo / mijn Patmos 15

II
In den beginne... 73

III
Ik ben erbij geweest en zo was het 105

INLEIDING

door Özcan Akyol

Aan het einde van de vorige eeuw, toen ik mij als baldadige puber voor de zoveelste keer had misdragen, kreeg ik te maken met de recherche en het Openbaar Ministerie.

Deze keer moest ik wat langer over mijn zonden nadenken. En daar hadden de instanties een uitermate geschikte plek voor in gedachten: de penitentiaire inrichting van Scheveningen.

Om me te tergen, en daar hadden ze alle redenen voor, kreeg ik te maken met 'beperkende maatregelen', wat in de praktijk inhield dat ik geen enkele vorm van contact met de buitenwereld mocht hebben. Dus geen televisie, kranten of radio in mijn celletje, laat staan contact met andere gedetineerden. Meer dan een uurtje luchten, buiten in een grotemensenkooi, zat er voor mij niet in.

U kunt zich voorstellen dat die omstandigheden niet heel bevorderlijk voor mijn geestestoestand waren. Gelukkig zag een Surinaamse bewaarder dat ook – engelen bestaan – en hij deed iets wat in strijd was met het regime van de bajesdirecteur. Terwijl iedereen op bed lag, iets na de avondmaaltijd, nam hij me mee naar de kleine bibliotheek, een uitvalsbasis voor boeven die zich willen laven aan boeken in alle soorten en maten.

Laat ik het beestje bij de naam noemen: in die fase van mijn leven had ik een pesthekel aan boeken lezen. Ik had het simpelweg nooit écht gedaan. Natuurlijk kregen we een leeslijst op de mavo in Deventer, maar toen ik op de mid-

delbare school zat, brak net het internet door en plukten wij gretig samenvattingen van het web. De leraren wisten niet eens hoe ze die computers aan en uit moesten zetten. Het was heel erg. Voor het vak Engels hadden drie jongens hetzelfde verslag ingeleverd, maar wel allemaal in hun eigen mapjes, lettertypes en kleuren, zodat meneer Van Zon niets doorhad. Hij gaf ons verschillende cijfers, merkwaardig genoeg. En natuurlijk ontving ik weer de laagste waardering.

Hoe dan ook, ik struinde de kasten af in de bajesbieb van Scheveningen en mijn oog viel op een boek met de bijzondere titel *Ik lach om niet te huilen*. Ik had geen idee waar het over ging en eigenlijk vond ik de roman te dik, maar voorlopig stond er niets op de agenda, dus ik besloot hem mee te nemen naar mijn boetekamer.

En daar gebeurde het, een sleutelmoment in mijn leven. Ik las de eerste zinnen en meteen viel me op hoe komisch en stoïcijns de schrijver vertelde over een leven dat door ramp en tegenspoed was getekend. Daar herkende ik me wel in.

In essentie was ik geen slechte jongen, maakte ik me wijs, maar ook mensen die het allemaal goed bedoelen, kunnen nare streken uithalen, met alle gevolgen van dien.

Tot die tijd was me verteld dat ik voor een dubbeltje was geboren en dat het best goed kon komen, als ik maar wilde. Ik corrigeerde iedereen die me dat wijsmaakte. 'U bedoelt voor een stuiver.' En toch moest ik, met lichte tegenzin, aan mezelf toegeven dat ze misschien gelijk hadden. Dat inzicht kreeg ik door het boek dat u nu vasthoudt.

Lex Kroon rekent in dit werk eerst af met het zorgsysteem van weleer dat hem letterlijk had verlamd – met medicatie. En dan begint een fantastische schelmenroman, over een rauw leven in de onderklasse van Rotterdam, waar het naai-

en of genaaid worden was. Alles overkwam hem. Niemand keek naar hem om. Dat herkende ik, uit mijn eigen leven. Wij moesten het in Deventer ook allemaal zelf zien te rooien. Alleen begrepen we dat nog niet.

Ik begon het pas allemaal te snappen op het moment dat ik dit boek ging lezen. Mijn eerste ingeving bevrijdde me van alles wat me eerder door leraren, agenten en reclasseringsmedewerkers was wijsgemaakt. Ik kon uit alle narigheid die ik had meegemaakt echt iets moois maken: literatuur. Dat had niemand verteld.

Toen ik *Ik lach om niet te huilen* las, ging ik mijn verleden zien als een verzameling scènes. Verwerking was niet nodig, die had al eerder plaatsgevonden. Nee, ik wilde anderen er deelgenoot van maken, om begrip te kweken. Los daarvan: niemand had mij op school gezegd dat lezen ook gewoon leuk kon zijn. Wij moesten titels verklaren, op zoek gaan naar een thema, begrijpen wat het hoofdpersonage dreef. Voor plezier was geen tijd. Maar dat vond ik juist in dit boek: vreugde. Ik ging eens goed nadenken. Hoe kon een boek dat in mijn geboortejaar was geschreven, door een veel oudere mijnheer, met allerlei verwijzingen naar mensen en plekken die ik niet kende, of die niet meer bestonden, mij tóch op zo'n geweldige manier raken?

En iets later begreep ik het. Alles draaide om authenticiteit en gevoel. Ik was geraakt. Dat kon een boek dus bereiken. Dat je er iets bij voelde en dat je erover ging nadenken.

En zo is mijn literaire carrière geboren. Ik ging lezen, als een bezetene, elke week twee of drie boeken, omdat ik eindelijk doorhad hoe ik een beter mens kon worden.

Zoals dat gaat met kleine boefjes werd ik snel vrijgelaten. Ik schreef me meteen in voor een opleiding en deed er alles aan om door te breken als schrijver. Wonder boven wonder

is dat gelukt. De mensen die me destijds verzekerden dat ik een kwartje kon worden hadden gelijk.

Begin 2021 gebeurde er iets merkwaardigs. Een journalist van het *Algemeen Dagblad* vroeg me wat ik het mooiste boek ooit vond. Die vraag was me wel eens eerder gesteld, maar ik had nooit Lex Kroon genoemd, simpelweg omdat ik zeker wist dat de lezers van de krant hem niet zouden kennen – in 1984 verkocht hij 7000 exemplaren van zijn boek. Hij was wel een keer bij Sonja Barend geweest, ontdekte ik later, maar daarvan bestond geen opname bij het instituut Beeld en Geluid.

Deze keer antwoordde ik wel met *Ik lach om niet te huilen*. Het interview verscheen in de krant, vlak voor de Boekenweek, en plotseling werd er een massale zoektocht naar de roman gestart. Diezelfde avond kreeg ik een bericht van de directeur van de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB). Ze schreef dat 'iedereen' naar die ene titel van Lex Kroon zocht. Dat bleek uit statistieken van de grootste website voor boeken. Maar de roman was onvindbaar, zelfs als tweedehands exemplaar. En van de auteur had niemand iets vernomen. Leefde hij überhaupt nog?

Ik vond het fascinerend. En tegelijkertijd treurig. Ik wilde dat hij kennis zou nemen van deze ontwikkeling. Ik vroeg aan de hoofdredacteur van mijn uitgeverij of hij kon uitzoeken hoe het met deze mysterieuze Lex Kroon zat, de man die mijn leven veranderde.

Dat werd een lange speurtocht, langs allerlei overleden uitgevers, springlevende schuldeisers en onvermurwbare curators. Het resultaat was positief: Lex Kroon is nog in leven! Hij staat weliswaar onder financieel bewind – 'opgelicht door een Turk' – maar praat nog steeds zoals hij dit fantastische boek

schreef. Dat merkte ik tijdens onze eerste en enige ontmoeting.

Ik stelde voor om deze roman opnieuw uit te geven. Als eerbetoon aan hem. Deze man heeft mijn leven doen kantelen. Hij moest dat weten. En alle andere mensen ook. Dat is het minste wat ik voor hem terug kan doen. Bovendien voelde ik me schuldig over de Turk die hem had geflest. En gelukkig voor ons allemaal stemde hij in met een heruitgave.

Ik hoop dat u net zoveel plezier beleeft aan dit prachtige boek als ik. Het schetst een geweldig beeld van een rauw leven. Het is geen particuliere rompslomp, maar een verhaal dat ons allemaal kan overkomen en tegelijkertijd kan redden. Dat laatste overkwam mij. Gelukkig.

I

SINT BAVO / MIJN PATMOS

Een nieuwe man in de Noordwijkerhout

En daar was ik dan eindelijk op de plaats die mij vele malen voorspeld was door mijn vader: psychiatrische inrichting Sint Bavo te Noordwijkerhout!

'Jij, jij komt nog eens bij mijn broer Herman terecht!' Hoeveel malen had ik dat niet moeten horen. Broer Herman zat er al bijna twintig jaar. Was net als ik, volgens mijn vader dan, een dronkenlap, een nietsnut en een hoerenloper. Was tien jaar ouder dan mijn vader en had hem als achtjarig jochie, toen hij dronken thuiskwam, in de bedstee ondergekotst. Dat had in 1916 plaatsgevonden.

'Wat is de schokkendste ervaring uit uw jeugd?'

'Nou, eh ik was een jongetje van acht jaar en toen kwam mijn grote broer Herman thuis, lijkdronken, en die kotste me onder.'

Vandaag schrijven we maandag 13 september 1971. Ik had nog nooit iemand ondergekotst, maar zat nu toch maar een paar honderd meter van 'Herman de kotser' af.

Ironie van het lot, de profetie was uitgekomen.

's Avonds om elf uur kwam ik aan. Per ambulance. Voorovergliggend op een brancard, de handen geboeid op de rug. De sleuteltjes van de handboeien hadden de ziekenbroeders. Mijn handen kregen de vrijheid terug. De rest van mijn lichaam (en geest) 28 maanden later.

Er stond een cordon van verplegers op mij te wachten. Gevaarlijk agressief zou ik volgens de Rotterdamse politie zijn. Zo kwamen ze niet veel aan. Maar het tegendeel was waar. Ik was volkomen rustig. Weliswaar druk in mijn praten, maar dat is gewoonlijk mijn verteltrant.

'Goh, jongens, kom eens kijken! Een Rotterdamse taxichauffeur.'

Het leek wel alsof er een ruimteschip van Mars geland was, in plaats van een doodgewone ambulance.

Wat een bezienswaardigheid. Ik zag er gezond uit. Gebruind, slank en goed getraind. Maar iets bijzonders, nou nee...

Ik bevond me nu in een laag, modern gebouw. Opdringerige reproducties, o.a. een Van Gogh, aan de muren van de hal. In ieder geval illuster gezelschap. Zelfportret met afgesneden oor (is overigens maar een klein stukje afgesneden geweest).

Van Gogh heeft ook in inrichtingen gezeten en kwam tot die wanhoopsdaad in een depressieve bui op kerstavond 1888.

Ik had mijzelf geen oor afgesneden, integendeel, mij zouden ze er een aan naaien.

De reproducties deden mij denken aan een frase uit de song 'Vincent' van Don MacLean: 'Frameless heads on nameless walls, with eyes that watch this world and cannot forget.'

De verplegers zaten geschaard rond een gezellig zitje in het midden van de hal koffie te drinken. De nachtdienst was net begonnen. Toen bleek dat ik niet agressief was, nodigden zij mij uit: 'Kom in de kring. Koffie? Gezellig. Zeg vertel eens: jullie maken zeker wel eens wat mee hè, in Rotterdam, op de taxi?'

'Ja, nou en of. Reken maar. Man, je wordt er gek van.' Enfin, ik vertellen. Leuterde dat het een lust was. Ik bleef ratelen. Leek wel een telex, die aan de koffie zat.

Taxichauffeur is een boeiend beroep. Afwisselend in ieder geval. Mensen die jou als psychiater, sociaal werker, als praat- en pispaal en als hoer gebruiken. Die binnen vijf minuten eigen met je zijn. Die denken dat ze voor een paar gulden eerste aanslag op de taxameter de hele handel gekocht hebben.

'Chauffeur, mijn vrouw is er gisteren met de kostganger vandoor gegaan.'

'Chauffeur, je rijdt om.'

'Nee, u heeft 'm om, mijnheer.'

'Chauffeurtje, ik heb een onprettige mededeling voor je: ik betaal vandaag niet.'

'Chauffeur, heb jij wel eens een goeie stomp voor je kop gehad?'

'Chauffeur, ik vind veel taxichauffeurs zo levenswijs hè. Net filosofen.'

'Klopt mijnheer, Kierkegaard en Schopenhauer zijn als taxichauffeur begonnen.'

'Hé, chauffeurtje, lekker ding, jou heb ik geloof ik nog nooit gehad.'

'Nu u het zegt, ik u ook niet, dame.'

De verplegers vonden het prachtig, al die anekdotes. Zij hadden nachtdienst en hun tijd ging op die manier lekker door. Nadat ik een uurtje of wat de clown had uitgehangen, stopten ze mij in bed.

Tussendoor had ik zeker tienmaal om een dokter (psychiater) gevraagd. Want ik zou wel eens even bewijzen dat ik hier ten onrechte zat. Als het moest in drie talen. Maar psychiaters plegen 's nachts te slapen (sommige overdag zelfs

nog). Alleen taxichauffeurs en nog wat randverschijnselen werken dan, zoals daar zijn: hoeren, dieven, nachtwakers en -brakers, politieagenten, enz.

Eenmaal in bed dacht ik: nou jongens, het was allemaal niet zo leuk in Rotterdam op de taxi. Als in een flits zag ik weer het trieste beeld voor me van die nacht waarin ik met een hoertje naar het kerkhof ging.

Ik sta 's nachts om halfdrie op de standplaats voor het Hilton-hotel, De deur zwaait open. Er stapt een dame in. Een taxichauffeur taxeert in enkele seconden – daar zijn ze beter in dan menige psychiater. Haar kleding en make-up verraden haar beroep: het oudste ter wereld. Zij opent de conversatie: 'Ben jij ook zo'n pleurislijer van een chauffeur?' 'Nee, ik niet. Ik ben anders,' antwoord ik haar met een stalen smoelwerk.

Wat bleek? Ze had ruzie gehad met een andere taxichauffeur en die had haar uit de wagen gezet.

'Waar gaat de rit heen dame?'

'Naar de Zuiderbegraafplaats,' was het snibbige antwoord.

'Je gaat me toch niet vermoorden?'

'Nee klootzak, het graf van mijn vader bezoeken.'

'Maar wijfie, het is midden in de nacht. De begraafplaats is gesloten.' (Wegens vele sterfgevallen, denk ik erachter.)

'Niets mee te schaften, rijden, ouwe hoer!' commandeert ze.

Nou nog mooier, zij speelt de hoer en scheldt mij voor een 'ouwe' uit. Een chauffeur moet toch maar veel slikken.

Bij de begraafplaats aangekomen begint zij aan het hek te morrelen. Hermetisch gesloten natuurlijk. Grafschennis was aan de orde van de dag.

'Je krijgt drie meier (driehonderd gulden) als je mij binnen krijgt,' zegt de 'sociaal werkster'.

‘Vooruitbetalen,’ zeg ik, door ervaring wijs geworden. Trouwens, hoeren laten zich ook altijd vooraf betalen.

Ik kreeg mijn geld. Hierop deed ik haar voor hoe zij op het kerkhof komen kon. Schoof behoedzaam over de betonnen rand langs het hek, boven een sloot balancerend, naar de andere kant. Het lukte haar vervolgens ook. Eenmaal binnen gaf ze me een arm. Gezellig, samen op het aardedonkere kerkhof. Strangers in the night.

‘Waar ligt pa?’

‘Vak A,’ antwoordde zij.

Vak A was mijn vaste stek in het Feijenoordstadion. Ik moest er niet aan denken.

Eindelijk vinden we in de duisternis vaders laatste rustplaats. Zij knielt en zegt hardop: ‘Pa, ik ben geen hoer,’ de grafsteen besprenkelend met grote, zoute tranen. Pa reageert niet.

Hierna vraagt ze mij om bloemen! Bloemen! Midden in de nacht op een kerkhof. Daar moet je toch mesjogge van worden?

Ik op zoek. Vind uiteindelijk een bos op een ander graf. Neem die mee. ‘Gedeelde smart is halve smart.’

Plechtig leg ik de bloemen op het graf van de voor mij onbekende vader. Bloemen houden van mensen. ‘Dank je, schat,’ zei de vrouw, mede namens haar vader, die in alle talen bleef zwijgen. ‘Jij bent tenminste niet zo’n galbak als die andere taxichauffeur.’

We liepen terug naar de wagen.

‘Breng me nu naar de Maashaven, dan ga ik me verzuipen.’

Jezus, ik kom niet op jouw begrafenis, dacht ik.

Laatst zag ik haar nog lopen, op Katendrecht.

Dinsdag 14 september 1971

Vroeg werd ik wakker. Keek om mij heen.

Ik bevond me in een kamer met een bed en een stoel als enig meubilair. De deur was vanbuiten afgesloten. Er zat een rond raampje in, als de patrijspoort van een boot.

Ik voelde me ook in een boot. Dobberend op de grimmige golven der psychiatrie.

Een vriendelijke verpleegster kwam me halen om te baden. Dat is de gewoonte in alle inrichtingen, bajesen, enz. Ze denken dat je, als je vanbuiten komt, gedesinfecteerd moet worden. Zowel geestelijk als lichamelijk vervuild bent. Hoewel, het warme bad deed me goed. Wel gênant als je op die leeftijd in bad gestopt wordt. Daarop werd ik gewogen (en te licht bevonden). 79 kilo bij een lengte van 1,80 meter. Mijn bloeddruk was goed. Kreeg toepasselijke kledij: een pyjama met een kamerjas erover. Mijn eigen kleren hadden ze achter slot en grendel gestopt. Mijzelf trouwens ook. Alle deuren zaten op slot.

Langzaam drong het pas goed tot mij door dat ik gevangenzat.

'Ik heb nog nooit iemand een strobreed in de weg gelegd. Ik wil eruit! Ik ben toch niet gek!'

Voortdurend vroeg ik om een arts.

'Ja, die komt eraan,' was steeds hetzelfde antwoord.

'Verdomme, schiet toch op. Ik moet hieruit. Vanavond is de tv-uitzending in de Doelen, waar ik mijn Napoleon-act bij Willem Duys zal opvoeren. Als die dokter niet snel komt, loopt alles in het honderd.'

De tijd doodde ik met krantje lezen en 'gekken' bekijken. Want zo'n verzameling had ik nog nooit gezien.

Tenslotte hoorden zij hier en was ik per vergissing opgesloten.

Al het personeel liep met grote sleutelbossen en sloot behoedzaam de deuren achter zich. Wakend, gelijk Cerberus in de onderwereld. Geen kans om te ontsnappen.

De dag verstreek. Wie er ook kwam, een dokter zag ik niet. Maar ik moest en zou eruit.

Persoonlijke bezittingen had ik niet bij me. Ik was zomaar uit het dagelijks leven gerukt, zonder mijn zaken eerst te kunnen regelen. Maar dan hadden ze buiten de waard gerekend.

's Avonds, na het avondmaal, zag ik mijn kans schoon. Er liep een verpleegster in de gang. Een aardige, tengere vrouw met een lief gezicht. Ze was pas getrouwd, hoorde ik.

Ik greep haar bij de strot: 'Eén kik en je bent er geweest,' siste ik haar toe.

Zij bood hevig tegenstand. Ik scheurde haar de kleren van het lijf en ontfutselde haar de sleutelbos.

Er had een idioot staan kijken naar de worsteling en hij was hulp gaan halen. Voordat ik de buitendeur open had, kwamen er van alle kanten verplegers aanstuiven. 'Zie je wel, toch gevaarlijk agressief.'

Ik werd door zes man vastgehouden, een zevende kwam met een grote injectiespuit aandraven. De zevensprong. Ze trokken mijn broek van mijn reet en beng, daar zat-ie erin. En dat was zeven...

'Wat heeft-ie een mooi lichaam,' zei een verpleger tegen zijn holmaat.

Het percentage homofielen onder verplegers zal wel hoger liggen dan onder taxichauffeurs.

De injectie werkte direct en ik werd zo kalm als een overledene. Ten overvloede werd ik nog onder een spanlaken in een isoleercel gestopt.

Woensdag 15 september 1971

Ik mocht de cel uit, mits ik mij koest hield. Dat zou ik doen. De anderen kwamen mij ook bekijken. Een 'nieuwe' betekent een beetje afwisseling in de dagelijkse sleur.

Om de zoveel tijd kwam er een op mij af: 'Waarom zit je hier?'

'Voor mijn zweetvoeten. Konden ze niet meer tegen in Rotterdam. Als ik mijn schoenen uittrok, belden ze meteen milieubescherming Rijnmond. Stank: alarmfase drie.'

's Middags om halfdrie was hij er dan eindelijk.

De opperste sovjet. De magische man, die alles kan. Jezus van Nazareth, teruggekeerd in de gedaante van... ik durf het woord haast niet meer te schrijven... 'psychiater'.

Daar stond hij ineens voor me. Een vriendelijk manneke. Brilleke op. Netjes in het pak. Ik stond in pyjama voor hem, maar zat ook goed in het pak. Figuurlijk dan. (Analyse van een psychiatrische behandeling: bij opname laten ze je in pyjama lopen, daarna voorgoed in je hemd staan.)

'Dokter Verhaegen,' stelde hij zich voor. Hij was Belg. Was ik toch weer in de verkeerde mop terechtgekomen.

Een knikje. Een paar stereotiepe vragen. Een goedkeurend gemompel. Een schouderklopje, ''t komt wel goed.' Net de Nederlandse regering vóór de oorlog – en erna ook ja.

Dit alles had slechts een paar minuten in beslag genomen.

's Avonds, bij het eten, dat was nog geen uur later, kreeg ik de eerste medicijnen. Een drankje, Serenase (tegenwoordig haldol) geheten. Volledige naam: haloperidol. Behoort tot de butyrofenonderivaten. En een handjevol pillen. Largactil, Librium, Nozinan. Een mondvol, voor jaren.

Tot meerdere glorie van Hoffmann La Roche en kornuiten.

Als ze je het overhandigen zeggen ze: 'Mijnheer, hier is uw medicatie.' Lijkt erg veel op meditatie. Is allebei een gebed zonder end.

Het eerste etiket hadden ze me ook al opgeplakt: desintegratie met manisch-depressief component.

Hoe kan iemand in een paar minuten een diagnose stellen. Waarom aan kalmerende middelen begonnen, zonder iemands relaas te hebben aangehoord?

Later, als hij helemaal vergiftigd is, komen de woorden er moeizaam of in het geheel niet meer uit.

's Avonds om negen uur weer een drankje en een handvol pillen. Plus een slaappil: Vesparax. (De grootste troep die er bestaat, zeven is soms al dodelijk; alleen goed voor suïcide en euthanasie.)

'Braaf innemen, dan word je weer gauw beter,' zei de truttebol die het mij aanreikte.

Lelijke tuinekster, dacht ik, de mooiste wijven van Europa heb ik liggen neuken en moet jij me nu gaan vertellen wat ik moet doen?

Dus braaf pilletje geslikt en maar wachten tot je beter wordt. Net televisie. Aladdin en de wonderpil.

Vogels van diverse pluimage

Op een opnameafdeling van een inrichting zit een bonte verzameling vogels van diverse pluimage.

Een bloemenkoopman uit Rotterdam, met zo ontzettend veel gevoel voor humor (flowerpower) dat hij mij dikwijls pijn in mijn kaken van het lachen bezorgde.

De zoon van een kaashandelaar uit Bodegraven. Had een bijbeltik (Billy Graham). Liep heel de dag over Jezus te lul-

len. Dat Hij zo goed was, en dat het feit dat wij in het gekkenhuis zaten, een beproeving van de Heere was.

Die kaaskop had een heel uitgestreken smoel en als hij weer een 'biblionische' kreet lanceerde: 'Je moet op Hem vertrouwen en maar veel bidden,' kwam hij met die bidplaatjestronie van hem heel dicht bij je, zodat de goddelijke camembertwalmen je reukorgaan teisterden.

Een taxichauffeur uit Rotterdam, die dacht dat hij de enige normale vogel was, en weldra weer buiten zou staan. (Zei steeds dat hij hier later een boek over zou schrijven.)

Plus de zoon van de toenmalige burgemeester van Rotterdam. Een reuzeaardige knul, die wel voor een geintje in was. 'Ouders met een kind in een psychiatrische inrichting, wanhoop niet, het komt in de beste kringen voor.'

Eenmaal terug in Rotterdam, hoorde ik een prachtig verhaal over de burgemeesterszoon.

'Nearer my God, to Thee'

In Rotterdam heb je een leuke bruine kroeg, De Boomerang. De eigenaar daarvan heeft, samen met een vriend, een jacht gekocht. Staan daarover dik te doen tegen een stel mooie vrouwen waarmee ze willen gaan varen. Pikante bijzonderheid: 'Wij hebben de zoon van de burgemeester als stuurman.'

Zo, dan moest het wel goed zijn.

Nu heeft Frank, zo heet hij, wel enkele jaren zeevaartschool, maar verder neemt hij het niet zo nauw.

Op zekere dag gaan ze varen. Hij aan het stuurwiel, onder het genot van 'n 'joint', richting Wadden. Het hele gezelschap genoot. Frank heeft een stel zeekaarten voor zich. Ook een

sextant bij zich plus Troskompas, om de juiste koers te houden. Dit laatste gebeurde nu net niet. Op de Wadden aangekomen liep de boot aan de grond. Frank was high 'as a kite'. Had de kaart van het Caraïbisch gebied voor zich. Voor hem scheen de zon. Verzoop het hele stel bijna.

'Nearer my God, to Thee!'

Ik ben ook nog met de zoon van de burgemeester omgegaan, haha.

Branko

Met één man sloot ik weldra vriendschap: Branko, een Joegoslavische journalist. Een geweldige vent.

Hij kon fantastisch vertellen, schaken en pantomime spelen. Samen speelden we. Hij schreef voor mij een variant op de rol van de Vrek van Molière. Ook heb ik voor hem mijn Napoleon-creatie opgevoerd. Wij speelden in een apart zaaltje, zonder publiek. Heel serieus. Daarna hebben we kromgelegen van het lachen. In jaren had ik niet meer zo gelachen. Overigens een goede therapie.

Branko heeft mij de eerste beginselen van de psychiatrie bijgebracht. Vertelde me over de theorieën van Freud, Adler, Jung en over Pavlovs hondjes met de geconditioneerde reflexen.

Branko is mijn beste psychiater geweest. Hij ging een relatie aan, verdiepte zich in mijn problemen, terwijl hij die zelf ook had. Ik weet nu dat er psychiaters zijn die zich verdiepen in een patiënt en een relatie aangaan, voor veel geld op de sofa. Maar zelf heb ik die nooit meegemaakt. Alleen kille, koele analytici.

Veel tijd hebben ze niet voor je, want zo'n inrichting zit

barstensvol. Zeven- à achthonderd patiënten, waarvoor vijf psychiaters beschikbaar zijn. En wie ben jij, dat je meer tijd opeist dan een ander?

‘’n Gesprekje? Ja hoor. Eens even kijken wanneer ik nog een kwartiertje overheb. Van de week niet meer. Es kijken... volgende week donderdag om 2.30 n.m. heb ik nog een beetje tijd over...’

Nadat er zo een paar dagen verstreken waren, werd ik af en toe gelucht in een tuin, omgeven door een hoog hek met prikkeldraad. Door Branko en mij alras omgedoopt in het kamp ‘Bavowitz’.

Het ‘avo-isme’ zat toch bij ons in de familie. Mijn broer zat op de havo, tante Sjaan op de moedermavo, neef Teun bij de NAVO, en ik, zei de gek, zat in de Bavo.

Najaar 1971, de winter van 1928 en de wet van Bomans

Het was een mooi najaar in ’71. (De winter van 1928 was bar. Mijn opoe is dood en die van Mussolini ook.) Ik was nog steeds erg druk en verward. Zat barstensvol energie. Wilde steeds boksen met de sporttherapeuten, maar die hadden geen trek.

Ik was afgetraind, erg nerveus en beweeglijk. Nog steeds psychotisch. In zo’n toestand denk je Mohammed Ali te kunnen verslaan.

Zo verstreken de eerste weken.

De dagen bracht ik door met lezen, schaken met Branko, sporten (bewegingstherapie) en rusteloos rondlopen in de gangen (de deuren zaten nog steeds op slot), en denken aan

Willem Duys. De televisie-uitzending had ik gemist (ik zat in de isoleercel), maar van de verplegers hoorde ik dat Duys met een verlamd negerjongetje (de beentjes in beugels) op schoot ('televisie moet emoties oproepen') op de buis was verschenen. Zo vals als een tweedollarbiljet. (Dezelfde Duys van de kreten 'ik ben zo rechts als de pest' en 'Zuid-Afrika? Die apartheid is geen punt voor mij. Die mensen zijn allemaal gelukkig, ook de negers', en over vrouwenemancipatie: 'Een vrouw hoort thuis, waar haar man er recht op heeft dat zijn vrouw voor hem zorgt en zijn hemden strijkt.')

De grijze gehaktbal komt steevast in ieder vraaggesprek met de wet van Bomans opdraven: 'Denkend over de Nederlander kom ik altijd bij de wet van Bomans terecht: "Alles wat hier boven het maaiveld uitsteekt, dat enigermate boven de middelmaat uitsteekt, moet een koppie kleiner gemaakt worden."'

Zonder dat ik een dokter zag, kreeg ik iedere dag meer medicijnen. Kleurige pilletjes en druppeltjes met verrassende bijwerkingen. Toverballen. Ik werd kalmer, ging slomer lopen. Licht voorover met stijve handen en gestrekte vingers, alsof ik een kruiwagen voortduwde. De tuinman op weg naar de dood.

Het enige bezoek dat ik kreeg, was mijnheer Parkinson. Mijn handen gingen beven, ik kon geen kopje koffie behoorlijk vasthouden.

Mochten deze psychofarmaca de dwangbuis vervangen, is dat prachtig.

Ik had geen dwangbuis nodig, ook geen chemische, alleen behoefte aan iemand die mijn problemen met mij besprak en probeerde op te lossen. Ik zit hier nu wel, maar ik ben niet 'gek of gestoord'.

Ik had de dood van mijn moeder niet kunnen verwerken,

mijn echtscheiding niet en de daaropvolgende eenzaamheid, gepaard gaande met zware depressies. Dat alles heb ik mij erg aangetrokken. Daar ben ik zeer gevoelig voor. 'Hypersensitief' volgens de doktoren, die zo veel fouten met mij gemaakt hebben.

Zoals ik het nu ervaar, had ik met een paar maanden weer kunnen functioneren in de maatschappij. Maar nee, ze hebben me platgespoten, gedrogeerd en gekalmeerd, in die mate dat er geen enkele interesse overbleef. Zij hebben mij mijn totale beleven ontnomen, tot het laatste restje interesse in muziek, lezen, sporten enz.

In een psychiatrische inrichting is het belangrijk dat ze geen last van je hebben. Aan mij hadden ze geen kind meer. De dosis medicijnen, mij toegediend, was voldoende om een kudde olifanten en een stadion gevuld met feeksen te temmen.

Nu, jaren later, kost het mij veel moeite om die periode uit mijn leven terug te roepen. Niet omdat ik het verdring, zoals gesuggereerd is, maar doordat ik totaal onder invloed was van deze 'drugs'. Ondanks hun prachtige namen noem ik ze bewust drugs. Monoamine-oxydasenremmers. Ook stereo afspeelbaar. Tryptizol is zo'n schitterend product.

Stemmingverbeterend! 't Is goed, want het komt uit Amerika! 'Geeft u een feestje? Haal dan Tryptizol in huis.' 'Come fly with me. Let's take a trip(tizol) to the moon!' Ik hoor het Sinatra al helemaal zingen. Shit.

Alleen zou Sinatra moeite hebben om het eenendertig letters bevattende woord te laten swingen. Probeer het maar eens goed uit te spreken: dibenzocycloheptadieenderivaten (amitriptyline, merknaam Tryptizol).

Door dit fraaie medicijn stijgt de hoeveelheid noradrenaline in de hersenen en in andere organen. Noradrenaline is de